

Finansdepartementet
Ekonomiska avdelningen,
Fördelningsanalysenheten

Teknisk bilaga till Ekonomisk jämställdhet 2020

Inkomstbegrepp

Disponibel inkomst: Sammanlagd inkomst från lön, kapital, näringsverksamhet och positiva transfereringar minus negativa transfereringar såsom skatt, betalt underhållsbidrag och återbetalda studielån. Erhållna studielån ingår som en positiv transferering.

För att undersöka individers ekonomiska självständighet, grundad på de inkomster som tillfaller individen själv, beräknas individens disponibla inkomst. Det sker genom att individens inkomster summeras medan hushållsgemensamma inkomster, som t.ex. bostadsbidrag och barnbidrag, fördelas lika mellan hushållets vuxna. Individens disponibla inkomst är särskilt viktig i jämförelsen av kvinnors och mäns ekonomiska självständighet.

Utökad inkomst: Disponibel inkomst kompletteras så att individens inkomst även omfattar subventioner för individuella välfärdstjänster som t.ex. utbildning och hälso- och sjukvård. Värdet av subventioner för individuella välfärdstjänster som nyttjas av barn fördelas lika mellan föräldrarna, vare sig föräldrarna är sammanboende eller särlevande.

Lön: Överenskommen månadslön omräknad till heltid. Lönestrukturstatistikens månadslön innehåller flera olika lönekomponenter. Förutom fast lön ingår även fasta lönetillägg och ett stort antal rörliga lönetillägg som t.ex. tillägg för obekvämt arbetstid. Även sjuklön (den sjukersättning arbetsgivaren har ansvar för) ingår i löneinkomsten. Årsvisa belöningsystem som t.ex. bonus, vinstdelning eller tilldelning av aktier/optioner ingår inte i lönestrukturstatistiken.

Standardvägd månadslön: För att få en bild av löneskillnaderna mellan kvinnor och män kan strukturella skillnader som sammanhänger med yrke, ålder och utbildning rensas bort genom s.k. standardvägning. Detta sker genom att genomsnittlig månadslön för respektive kön beräknas för kombinationer av fyra åldersgrupper, två utbildningskategorier, två arbetstidsgrupper, två sektorsgrupper och inom varje yrke (429 yrken inom standard för svensk yrkesklassificering [SSYK 12]). Dessa genomsnittslöner vägs för respektive kön samman med antalet anställda inom varje grupp. Yrkesgrupperna i statistiken har ändrats 2004 och 2014.

Arbetsinkomst: Lön samt inkomst eller underskott av näringsverksamhet (inkluderar inkomst från fåmansföretag som beskattas som tjänst).

Kapitalinkomst: Kapitalinkomster består av kapitalvinster och kapitalförluster samt övriga kapitalinkomster. Kapitalvinster och kapitalförluster består av nettot av realiserade kapitalvinster och kapitalförluster som uppstår vid försäljning av reala eller finansiella tillgångar. Övriga kapitalinkomster består av olika typer av ränte- och utdelningsinkomster. Ränteutgifter beaktas inte i beräkningen av kapitalinkomsterna, utan endast i beräkningen av individens skatt.

Transfereringar. Transfereringar består av pensioner, lönerelaterade transfereringar och försörjningsrelaterade transfereringar. Pension består av allmän pension (tidigare ålderspension), tjänstepension, privat pensionsförsäkring, arbetsskadelivränta och livränta. Lönerelaterade transfereringar består av transfereringar som har till uppgift att ersätta inkomstbortfall under arbetslivet när individen inte kan förvärvsarbeta på sitt ordinarie arbete på grund av t.ex. sjukdom eller vård av barn. Försörjningsrelaterade transfereringar består av transfereringar som har till uppgift att öka inkomsten för hushåll med låga inkomster och/eller barn.

Skatter. Endast de skatter och avgifter som individen själv ansvarar för beaktas i beräkningen av disponibel inkomst, dvs. direkta skatter såsom inkomstskatt, allmän pensionsavgift och fastighetsavgift, med avdrag för de skattereduktioner som berör individen.

Grupper och bakgrundsvariabler

Inkomstgrupper. Grupper som skapas när befolkningen ordnas efter storleken på inkomsten och därefter delas in i lika stora grupper. Den del av

befolkningen som har lägst inkomster återfinns i den lägsta inkomstgruppen, och de med högst inkomster i den högsta inkomstgruppen. När indelningen i inkomstgrupper görs gemensamt för kvinnor och män skiljer sig nivån på den disponibla inkomsten inte mycket mellan kvinnor och män i samma inkomstgrupp. Däremot varierar andelen kvinnor och män i de olika inkomstgrupperna. Det finns fler kvinnor i de lägre inkomstgrupperna, och färre i de högre, medan det motsatta gäller för män.

Svensk standard för yrkesklassificering (SSYK): SSYK 2012 är en uppdatering av den tidigare yrkesklassifikationen SSYK 96, som den också ersätter. SSYK 2012 bygger på en internationell yrkesstandard. I den nya standarden finns fler yrkesområden, yrkesgrupper och yrken än i den tidigare standarden och den omfattar 147 yrkesgrupper och 429 olika yrken.

Datamaterial och beräkningsmetoder

HEK – Hushållens ekonomi

Urvalsundersökningen Hushållens ekonomi (HEK) var 1975–2013 källan till Sveriges officiella inkomstfördelningsstatistik. Från och med undersökningsåret 2014 ersätts HEK av ny totalräknad inkomstfördelningsstatistik (TRIF, se nedan).

HEK var en urvalsundersökning som genomfördes varje år. Urvalet bestod av personer som var 18 år eller äldre och folkbokförda i landet i slutet av undersökningsåret. Både urvalspersonen och tillhörande hushållsmedlemmar ingick i undersökningen. Uppgifterna samlades in från deklaraionsuppgifter, telefonintervjuer och olika administrativa register. I den sista versionen av HEK (2013) ingick ca 39 000 individer fördelade på ca 17 000 hushåll.

TRIF – Totalräknad inkomstfördelningsstatistik

Den totalräknade registerbaserade inkomstfördelningsstatistiken (TRIF) baseras helt och hållet på administrativa register från bl.a. Skatteverket och Försäkringskassan. Den ersätter sedan 2014 urvalsundersökningen HEK. TRIF har samma syfte som HEK, nämligen att beskriva utvecklingen och fördelningen av hushållens inkomster. Framställningen av statistiken skiljer sig dock åt, vilket medför att de båda datakällorna inte är fullt jämförbara. De huvudsakliga skillnaderna i framställningen av statistik är undersökningarnas upplägg, konstruktionen av hushållsbegrepp samt tillämpningen av inkomstbegreppet för disponibel inkomst.

I en rapport ger Statistiska centralbyrån (SCB) en översiktlig bild av hur de ändrade förutsättningarna för statistiken påverkar statistikens kvalitet och jämförbarhet. Rapporten baseras på analyser av tre parallella årgångar av TRIF och HEK (2011–2013). Den övergripande bilden är att TRIF ger något högre skattningar av den ekonomiska standardens medelvärde och median samt en något mindre inkomstspridning än HEK (lägre Gini-koefficient och en lägre andel med inkomster under 60 procent av medianen). Enligt SCB:s rapport är detta främst en följd av det ändrade hushållsbegreppet, medan förändringen av inkomstbegreppet endast har marginell betydelse.¹

STAR - Statistiskt Analysregister

Finansdepartementet har i arbetet med den analys av den ekonomiska jämställdheten som lämnas varje år i en bilaga till budgetpropositionen endast haft tillgång till ett obundet slumpmässigt urval från den totalräknade statistiken (TRIF). Detta urval finns tillgängligt för 2013–2018 och refereras till som STAR i bilagan. I STAR-urvalet för 2018 ingår ca 1,9 miljoner individer, varav ca 1,3 miljoner är 20 år och äldre.

Lönestrukturstatistik

Lönestrukturstatistiken har till syfte att årligen ge en översiktlig och jämförbar statistik om lönestrukturen för hela arbetsmarknaden. Den belyser lönenivå, lönestruktur och löneutveckling. Statistiken innehåller uppgifter om kön, ålder, yrke, utbildning, näringsgren och region. Den är därför lämplig att använda som underlag för olika analyser och jämförelser mellan kvinnors och mäns löner. Statistiken är uppdelad i fem sektorer: privat sektor, arbetare respektive tjänstemän, kommunal sektor, landstingssektor och statlig sektor. Statistiken baseras på totalundersökningar av kommuner, landsting och stat och en urvalsundersökning av ungefär 50 procent av löntagarna i den privata sektorn. Samtliga företag med minst 500 anställda är med varje år.

AKU - Arbetskraftsundersökningarna

Arbetskraftsundersökningarna (AKU) är en urvalsundersökning som genomförs av SCB. Syftet med AKU är att beskriva den aktuella arbetsmarknadssituationen för befolkningen i åldern 15–74 år samt att ge

¹ Se SCB, Övergång från urvalsbaserad till totalräknad inkomstfördelningsstatistik, Hushållens ekonomi bakgrundsfakta 2016:1.

information om utvecklingen på arbetsmarknaden. AKU tar fram månatlig, kvartalsvis och årlig statistik med tonvikt på såväl antal som andel sysselsatta respektive arbetslösa.

Undersökningarna baseras på ett representativt urval. Bruttourvalet under 2019 bestod av ca 183 000 personer med ett ovägt bortfall på 48,3 procent. Datainsamlingen sker i första hand genom telefonintervjuer genomförda av SCB:s intervjuare.

Beräkningsmetoder

FASIT

I den analys av fördelningen av ekonomiska resurser mellan kvinnor och män som lämnas varje år i en bilaga till budgetpropositionen används mikrosimuleringsmodellen FASIT för att analysera effekter av regeringens politik. Till grund för beräkningarna ligger STAR-data för 2018. Modellen tillåter undersökningar av hur disponibel inkomst m.m. påverkas av en ändring av reglerna för beräkning av olika skatter och transfereringar. Från och med 2019, där utfallsdata ännu inte finns tillgängliga, görs en framskrivning av de ekonomiska och demografiska förhållanden som väntas gälla (se nedan). Det är även möjligt att med FASIT undersöka hur en regeländring påverkar marginaleffekter och ersättningsgrader för hushållen. Effekterna kan undersökas för olika grupper (inkomstgrupper, hushållstyper etc.) eller aggregerat till samhällsnivå.

Framskrivningen av data för att möjliggöra analyser av åren efter det senaste utfallsåret görs i två steg. Först kalibreras datamaterialets urvalsvikter så att kända ändringar i befolkningsstrukturen och andra antalsuppgifter återspeglas.² Genom kalibreringen justeras det antal individer som representeras av en viss individ i datamaterialet utan att individens övriga variabelvärden påverkas. För att justera vissa inkomstvariabler med avseende på den kända utvecklingen tillämpas sedan proportionell skalning. Detta görs bl.a. för löner, kapitalvinster och övriga kapitalinkomster.

² Detta gäller antal utbetalade a-kassedagar, antal föräldrapenningdagar, antal individer i arbetsmarknadspolitiska program, antal sysselsatta i olika arbetsmarknadssektorer, antal sjukpenningdagar, antal individer med sjuk- och aktivitetsersättning, antal individer med inkomstgrundad ålderspension samt antal individer med garantipension.

Beräkning av välfärdstjänster

FASIT används för att beräkna värdet av offentligt finansierade individuella välfärdstjänster och fördela dessa på individerna. Välfärdstjänsterna omfattar alla individuella tjänster inom områdena hälso- och sjukvård, kultur och fritid, utbildning samt socialt skydd.³

Uppgifter om kostnaderna hämtas fr.o.m. 2015 från nationalräkenskaperna. Det som beaktas är den offentliga förvaltningens konsumtionsutgifter, exklusive ingående mervärdesskatt, och den offentliga förvaltningens bidrag till hushållens icke vinstdrivande organisationer. De avgifter som betalas av användaren, t.ex. förskoleavgifter är borträknade från konsumtionsutgifterna, dvs. det är nettoutgiften som används.

På områden där det finns uppgifter om konsumtion av välfärdstjänster på individnivå har utgifterna fördelats på dessa individer.⁴ Det gäller hela utbildningsområdet och delar av socialt skydd. Totalt sett kan ca 50 procent av utgifterna fördelas på individer. För områden där det inte finns uppgifter om konsumtion på individnivå har totala kostnader beräknats för olika grupper, t.ex. efter ålder och kön, och sedan fördelats på individer efter grupptillhörighet.

Vid beräkning av effekter av aktuella reformer avseende olika individuella välfärdstjänster är konsumtionsmönstren i FASIT utgångspunkten. Välfärdstjänsterna är där uppdelade i ca 30 olika kategorier, t.ex. grundskola och äldreomsorg, där varje kategori har ett eget konsumtionsmönster. Varje enskild reform bedöms tillhöra någon av dessa kategorier. Värdet av tjänsten fördelas därefter i befolkningen enligt det befintliga konsumtionsmönstret för den aktuella kategorin. Reformen som är av mer generell karaktär fördelas i enlighet med det konsumtionsmönster som gäller för välfärdstjänsterna totalt.

Vid beräkning av utökad inkomst beräknas värdet av välfärdstjänsterna separat för kvinnor respektive män. Värdet av individuella välfärdstjänster

³ Av SCB:s dokumentation Offentliga välfärdstjänster 2015 framgår i detalj hur beräkningarna görs. Barnomsorg redovisas som ett eget område i den här redogörelsen. Där ingår förskola, som i nationalräkenskaperna tillhör området utbildning, samt pedagogisk omsorg och fritidshem, som tillhör området socialt skydd.

⁴ Utgiften för äldreomsorg fördelar SCB på de individer som faktiskt har fått äldreomsorg. I denna redogörelse fördelas värdet av äldreomsorgen i stället med en försäkringsansats, där kostnaden fördelas över riskgrupper baserat på ålder och kön. Skälet är att värdet av äldreomsorgen inte bara gynnar dem som behöver äldreomsorg, utan den har också ett värde för dem som kan komma att behöva tjänsten.

för barn fördelas lika mellan föräldrarna, vare sig föräldrarna är sammanboende eller särlevande.⁵

⁵ Detta är en förändring jämfört med tidigare redovisning. Fram t.o.m. 2017 fördelades barnens välfärdstjänster jämnt mellan de vuxna i det hushåll barnet var folkbokfört.